

Na moji poti je bilo neuspehov več kot uspehov, a sem se iz njih veliko naučila

Intervju z Ano Abram

Pogovarjala se je Urška Kranjc

Krajinska arhitektka Ana Abram (1980) je leta 2010 diplomirala na Biotehniški fakulteti v Ljubljani, kmalu nato je nadaljevala študij v Londonu, mednarodnem stičišču znanja in praks. Po končanem magistrskem študiju krajinskega urbanizma (MA Landscape Urbanism) jo je k sodelovanju povabil njen profesor z Architectural Association School of Architecture. V času bivanja v Londonu je uspešno sodelovala z vrsto priznanih krajinskih in arhitekturnih birojev, med drugim z birojem Gustafson Porter + Bowman (GP+B), kjer je štiri leta in pol delala kot vodja projektov. V tem času je pridobila tudi strokovno licenco Britanskega inštituta za krajinsko arhitekturo (Chartered Member of Landscape Institute – CMLI). Leta 2012 je z Majem Plemenitašem soustanovila raziskovalni studio Amphibious Lab, ki se ukvarja z naravnimi dinamičnimi procesi kot generatorji novih krajin. Skupaj sta razvila vrsto nagrajenih projektov, med njimi tudi projekt In-situ network, za katerega sta dobila nagrado fundacije Holcim za trajnostno gradnjo. Ana Abram pri svojem delu povezuje akademski in raziskovalni svet ter prakso. Na londonski The Bartlett School of Architecture, University College London, sodeluje pri vodenju oblikovalskega studia in predava o inovativnih tehnologijah v gradnji in krajinskem oblikovanju. Njena dela so bila razstavljena in objavljena po Evropi, Severni Ameriki in Aziji. Vodila je oblikovalske in raziskovalne ekipe ter predavala na vodilnih svetovnih arhitekturnih in oblikovalskih ustanovah, vključno z Univerzo v Melbournu, Univerzo v Virginiji, Univerzo Carnegie Mellon in Ameriškim inštitutom arhitektov v New Yorku. Njeno življenje je še polnejše, odkar je leta 2019 postala mama.

© Philip Cottrell

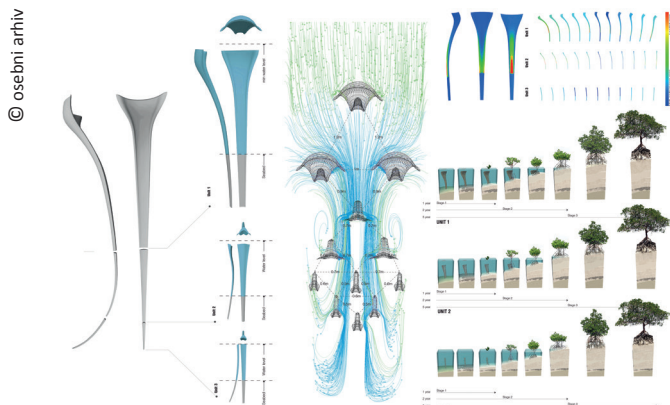
Kaj vas pri delu najbolj motivira?

Pri oblikovanju krajin me najbolj zanima časovna razsežnost, saj vključuje vrsto dinamičnih procesov, ki vplivajo na prostor, skupaj s svojimi spreminljivimi gradniki. Vse, kar je zgrajeno, na neki točki povozi čas, in naš prispevek je samo zrno v dolgi zgodovinski časovnici. Topografske spremembe skupaj z materiali so tiste, ki jih »vgrajujemo« v krajino in s tem ustvarjamo antropogeno geomorfologijo – geološko plast v zemljini skorji.

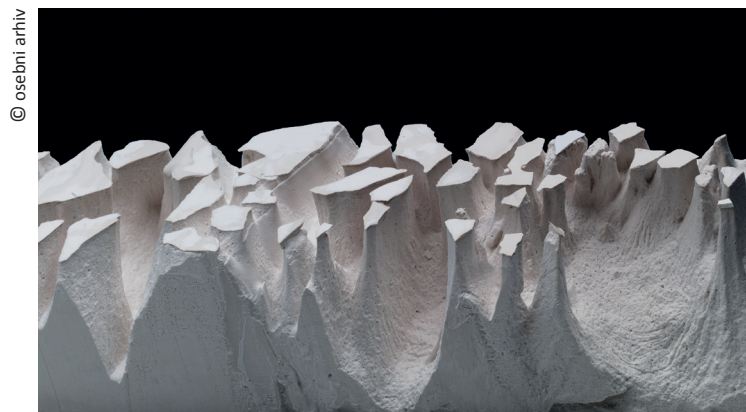
Za tak način oblikovanja je potrebno zavedanje o razponu med merili – od zelo majhnega do teritorialnega. To je pristop, ki ga skušam uporabljati za oblikovanje dinamičnih krajin. Tudi moj način dela je zelo dinamičen in raznolik, saj vključuje tako abstraktne raziskovalne projekte kot tudi zelo aplikativne, izvedbene projekte. Pomembno pa je tudi poučevanje na univerzi, kjer lahko s študenti izmenjam mnenja o določenih zamislih.

Za kakšne krajine gre in kakšno vlogo ima človek kot oblikovalec in kot uporabnik pri oblikovanju dinamične krajine?

Pravzaprav so vse krajine dinamične, če to hočemo ali ne, ker nanje vplivajo naravni procesi, le načrtovane so večinoma statično, z načrtom ohranjanja oz. vzdrževanja prvotnega stanja. Pri oblikovanju skušam upoštevati širše dinamične hidrološke, geomorfološke, klimatske in druge okoljske vplive. Izdelava, vsebina in materialnost projekta, bodisi arhitekturnega ali krajinskoarhitekturnega, so v osnovi odvisne od stanja in tehnoloških zmogljivosti kulturne dobe, v kateri je nastal. Tudi če je zamišljen kot »večen«, njegova simbolna razsežnost in fizični videz nikoli ne moreta biti brezčasna; zaznamujejo ga sledi časa. Medtem ko je osnovna struktura prostora lahko zamišljena kot dolgotrajna (statična), je njegov vidni del očitno podvržen naravnim silam. Pri oblikovanju dinamičnih krajin ne gre za neposredno oblikovanje, temveč za premišljeno vključevanje stopnje nadzora nad posameznimi deli, ki jo uporabiš za različne namene. Večja ko je potreba v prostoru zagotoviti varnost in funkcionalnost, bolj fiksen mora biti oblikovalski pristop. Kjer pa ni takih zahtev, oblikovalec samo usmerja procese in jih ne določa dokončno, da lahko narava dela, kar dela – to, da se dinamično spreminja. V taki praksi oblikovalec sledi strategiji predvidevanja in pripravi projekt v skladu z neprekinjeno, dinamično evolucijo, ki je sposobna

Del projektnega koncepta za projekt In-Situ Network. Pasivno grajenje protipoplavne obale s pomočjo sile vodnega toka Last Amphibious Lab, Linkscale.

Model Amphibious Interface, izdelan za Beneški Bienale 2018. Model je rezultat dolgotrajnega abstrakcijskega hidrološkega procesa. Last Amphibious Lab, Linkscale.

nenehnega prilagajanja hitro spreminjajočemu se okolju. Namesto da projekt opredeli to, kar bo neizogibno povzročilo njegovo počasno propadanje, izgubo vrednosti in funkcije, lahko dinamični projekt s časom ohrani svoj namen in pomen. Najbolj nazoren primer takega oblikovanja dinamičnih krajin je projekt In-Situ Network (Amphibious Lab, Linkscale 2012), ki z natančnim umeščanjem gradnikov in z izrabo morskega valovanja omogoča pasivno nanašanje materiala, s katerim se postopno gradi erodirana obala in se tako ustvarja protipoplavna zaščita.

Domnevam, da je bil ta projekt preizkušen v laboratoriju, na neke vrste maketi. Kakšne so možnosti, da se kaj takega prenese v prakso?

Dejansko je bil ta projekt najprej izpeljan kot pilotski projekt brez kakršnega koli načrta in laboratorijskega testa, na podlagi zamisli, ki se je porodila med dopustovanjem v Srednji Ameriki. Za njegovo izvedbo smo na kraju uporabili le orodje, ki smo si ga lahko izposodili od domačinov. Zamisel je bila takoj uresničena, videli smo, da deluje in ima pozitiven vpliv na lokalno skupnost. Šele po vrnitvi domov smo natančneje opredelili procese ter izvedli digitalne in fizične simulacije v laboratoriju. Po obsežnih raziskavah smo se vrnili in projekt izvedli ter s tem sklenili krog – od pilotskega projekta prek raziskovanja in preizkusov ter izboljšave načrta do izvedbe v večjem obsegu. Tudi sicer je način, ko prehajamo med različnimi mediji, digitalnimi in fizičnimi modeli in simulacijami, zelo pomemben pri delu v raziskovalnem studiu Amphibious Lab, pa tudi pri poučevanju na univerzi. Gre za ciklični proces, v katerem je vsaka nova ponovitev preverjena – gre za nekakšen proces izboljševanja DNK-ja našega oblikovanja. Empirične metode so temeljnega pomena za naše raziskovalno delo, saj smo prepričani, da se lahko stroka razvija le z novimi spoznanji, prelomnimi metodami dela in razmišljanjem, usmerjenim v prihodnost.

Kakšne izkušnje imate pri svojem delu kot ženska?

Zelo sem vesela, da živim v tem času, saj še nikoli v zgodovini ni bilo tako odprtih kariernih možnosti za tako širok krog mladih. Pri delu nikoli nisem pomislila, da mi kaj pripada ali ne pripada, ker sem ženska. Neverjetno je, da se v današnjem času še vedno pogovarjamo o spolu oziroma spolni usmeritvi posameznika in v povezavi s tem o primernosti za položaj ali zaposlitev na določenem delovnem mestu. Vedno me je gnala strast do učenja, dela, novih odkritij, ustvarjanja in inovacij. Ko sem začela delati v biroju John McAslan + Partners kot mlada krajinska arhitektka (junior LA), sem

si s svojim delom zelo hitro pridobila neki poseben status. Čeprav je bilo takrat v biroju zaposlenih okrog 150 ljudi in čeprav sem bila mlada in razmeroma neizkušena, sem v nekaj mesecih začela delati z ustanoviteljem, Johnom McAslanom. Na oddelku za krajinsko arhitekturo (v sicer arhitekturnem podjetju) sem vodila kreativni, idejni del. V letu in pol sem delala pri 35 projektih, večinoma povezanih z natečaji. Nekajkrat sem delo za celoten natečaj izpeljala sama – od prve idejne skice do končnih natečajnih plakatov. Meni se je to zdelo popolnoma normalno, ampak po odzivu nadrejenih in sodelavcev sem kmalu spoznala, da je to velika redkost. Vodja podjetja John McAslan je prepoznal mojo ambicioznost in je v tem videl potencial, zato sem ves čas potovala po svetu, si ogledovala lokacije in predstavljala projekte strankam. Med drugim sem bila v Kanadi, Afriki, na Škotskem in drugje po Evropi. Sodelavci so mi pogosto zavidali in marsikatera pikra je priletela na moj račun. Tudi napredovanje mi je neposredno nadrejeni onemogočal, češ da se bodo drugi, ki so že vrsto let v podjetju, pritoževali. To, da se primeren čas za napredovanje meri v letih, in ne v prispevku in sposobnosti, se mi je zdelo nesmiselno. Ni mi preostalo drugega, kot da poiščem novo okolje, kjer bom lahko rasla naprej.

In to okolje je bilo pri Gustafson Porter + Bowman? Kako je bilo delati v tem biroju?

V letih dela v biroju GP+B sem se ogromno naučila, predvsem o oblikovanju, pa tudi o profesionalnosti, poslu in odnosih. Med partnerji tam vladata velika harmonija in spoštovanje in to se odraža v dinamiki odnosov med vsemi zaposlenimi. Kathryn, Neil in Mary, trije glavni partnerji, so vsi vrhunski oblikovalci. Z vsemi sem imela priložnost delati, v zadnjih letih pa največ z Mary Bowman, ki mi je postala tudi nekakšna mentorica; je izredno sposobna, močna in pokončna ženska. V nasprotju s hektičnim načinom dela v prejšnjem biroju sem bila tu v štirih letih in pol osredotočena predvsem na dva projekta, oba velika urbanistična projekta za nove dele Londona z mešano rabo. V teh letih sem opravila tudi strokovni izpit. Pri tem mi je delo pri tako velikih in kompleksnih projektih od začetne faze do izvedbe zelo koristilo. Okolje v biroju je spodbudno, zelo ustvarjalno in prijazno – omogoča rast, primerno za vsakega posameznika. K dobrim odnosom in pozitivnemu ozračju precej prispevajo tudi družabni dogodki. Vsaj enkrat na teden smo se družili in poklepetali tudi v sproščenem ozračju. Še vedno sem v stikih in v dobrih odnosih s partnerji in nekdanjimi sodelavci iz biroja.

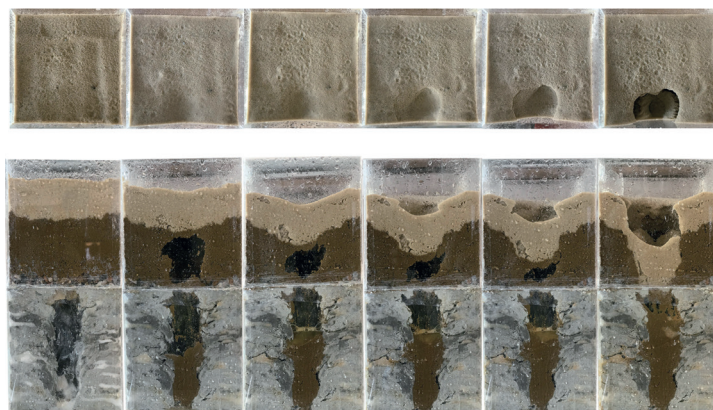
»Pri delu nikoli nisem pomislila, da mi kaj pripada ali ne pripada, ker sem ženska. Nenavadno je, da se v današnjem času še vedno pogovarjamo o spolu oziroma spolni usmeritvi posameznika in v povezavi s tem o primernosti za položaj ali zaposlitev na določenem delovnem mestu.«

© osebni arhiv

Razstava na The Bartlett Autumn Show 2018. MA/MLA Krajinska arhitektura

© Berta Garriga

Fizični model procesa nastajanja kotanje. Projekt Nestabilna tla (Unstable Ground) se ukvarja z antropogenimi posegi in grajenjem infrastrukture na območju, ki se na letni ravni pogreza. Za oblikovalski predlog je potrebno razumevanje naravnega procesa, The Bartlett 2018.

Kako ste obvladovali odnose v službi?

Ne vem, ali sem jih obvladovala – bila sem to, kar sem, Primorka brez filtra! Šalo na stran, v odnosih, in to vseh, ne samo službenih, skušam biti empatična, se postaviti v kožo drugega in razumeti sogovornikov zorni kot. Poskušam biti kolegialna in ostati na spoštljivi človeški ravni, ne glede na morebitno nestrinjanje. Doživela sem na primer, da mi je nadrejeni tik pred koncem delavnika naložil delo, ki je moralo biti dokončano do naslednjega jutra. Ko sem sama vodila ekipo, sem zanjo vedno poskrbela, poskušala sem porazdeliti naloge med vse in vedno sem zadnja odšla domov. Nikoli nisem nikogar zavirala ali zatirala. To se je v preteklosti zgodilo meni in tega nisem hotela ponavljati, ko sem bila v nadrejenem položaju. Tako ravnanje je škodljivo in kaže negotovost osebe, ki tako ravna. Veliko je odvisno od načina, kako z nekom govoriš, od besedne in nebesedne komunikacije. Mogoče sem bila kdaj na začetku kariere predrzna – toda kadar me to ni nikamor pripeljalo, me je pa česa naučilo. V karieri sem velikokrat poskusila uspeti, a predvsem iz neuspehov se lahko veliko naučiš – in teh je bilo veliko več kot uspehov.

Kako ste se v praksi znašli kot ženska?

Na neki božični zabavi sva imeli s Kathryn Gustafson dolg pogovor. V tistem času sem vodila projekt Chelsea Barracks v Londonu, pri katerem sem se skoraj vsak dan srečevala s 15 do 20 starejšimi moškimi – naročniki, izvajalci, inženirji, arhitekti in drugimi. Povedala sem ji, da se včasih počutim negotovo, ker sem edina ženska, in to mlada, v primerjavi z njimi pa tudi manj izkušena. Modro mi je rekla, da sem v izjemnem položaju, ki ga je treba izkoristiti. Rekla mi je, naj bom pokončna in naj udarim po mizi, kadar je treba. Mislim, da je imela prav, in takšne situacije sem res jemala kot posebne priložnosti. Ženske, ki takih priložnosti ne izkoristijo in raje stopijo nazaj, s tem ustvarjajo napačen vtis, da nismo primerne za vodilne položaje. Velikokrat se na primer moškega, ki se vede samozavestno, opiše kot dobrega vodjo, kot človeka z vizijo, medtem ko ženska v enakem primeru dobi nalepko »težka« ali »naporna«.

Je na fakulteti osebje enakomerno porazdeljeno glede na spol?

V zadnjem času zelo natančno spoštujejo kvote, ki so določene z vrha univerze. Sama ne podpiram zaposlovanja na podlagi kvot in tudi ne verjamem, da bo to v prihodnje koristilo izobraževanju in družbi v širšem pomenu. Na ta način se zgodovina ponavlja: v preteklosti so moški prišli do dobrih kariernih priložnosti samo zaradi spola, čeprav so bile v nekaterih primerih ženske bolj sposobne. Zdaj s kvotami ta polja samo obračamo. Zgodilo se je že, da je kakšna ženska dobila mesto na fakulteti zato, ker je bila ženska, čeprav bi bil moški glede na izpolnjevanje pogojev ustrežnejši. To se mi ne zdi pošteno. Sama se ne bi počutila dobro, če bi vedela, da sem bila izbrana samo zato, ker sem ženska in sem morala zapolniti kvoto, in ne zaradi svojih sposobnosti. Katerakoli, spolna, socialna, rasna neenakost je napačna in na tem področju nas čaka še veliko dela, ampak mislim, da bi morali biti kriteriji za napredovanje osredotočeni na sposobnosti, kvalifikacije in znanje, ne glede na to, kdo je oseba in od kod kdo prihaja. Enako velja tudi za vprašanje, kdo si sploh lahko privoščiti univerzitetno izobraževanje. V preseku je to najbogatejši sloj. Na najvišjih položajih so sicer tudi na naši univerzi večinoma moški, sicer so pa vloge kar porazdeljene in enakopravne, vključno s plačilnim razredom, seveda kolikor mi je znano. Pri študentih krajinske arhitekture je stanje neuravnoteženo. Študentka je več kot študentov. Bi morali tudi v tem primeru slediti logiki pol-pol in zapolniti kvoto z več študenti? Mislim, da ne, in da morajo biti sprejeti le najboljši, ne glede na spol. Mogoče mi je po vseh teh letih darvinizem zlezal pod kožo, ker mislim, da ima smisel, ne samo za razvoj in obstoj najmočnejših rastlinskih in živalskih vrst, ampak tudi vrste – populacije pri ljudeh. Mislim, da se krajinska arhitektura še vedno ne jemlje dovolj resno kot stroka, ki je ključnega pomena za dobo, v kateri se moramo resno spoprijeti s podnebnimi spremembami. Na žalost je še vedno veliko študentov, ki pristanejo pri nas, ker na arhitekturo niso bili sprejeti. Ampak stvari se spreminjajo in v zadnjih dveh letih smo imeli neverjeten naval – več kot 600 prijavljenih za 90 prostih mest.

»V odnosih, in to vseh, ne samo službenih, skušam biti empatična, se postaviti v kožo drugega in razumeti sogovornikov zorni kot. Skušam biti kolegialna in ostati na spoštljivi človeški ravni, ne glede na morebitno nestrinjanje.«

© osebni arhiv

Inspiracija: Detajl kamnov, posnet med študijskim izletom na Islandijo. Navdihuje me igra meril in fraktalni prikaz krajine, v kateri je težko določiti velikost objekta v prostoru. Določene značilnosti, ki se pojavijo v malem merilu, se lahko prenesejo na večja merila. V tem je bistvo poskusov v laboratoriju in merjenje vzorcev v naravi.

© osebni arhiv

Inspiracija: Detajl erozijskega vzorca na otoku Jersey, Velika Britanija, posneto med študijskim izletom. Voda se na tem otoku dnevno dvigne in spusti za 12 metrov zaradi močnega zalivskega toka, kar je narekovalo značilno fleksibilno oblikovanje obale in določilo, kako prebivalci otoka uporabljajo obalno infrastrukturo. Enake vzorce lahko zaznamo v večjem merilu. Iz teh frekventnih epizod prihajanja in umikanja vode se lahko veliko naučimo.

Kako, da je zanimanje zdaj tako veliko?

Imamo veliko azijskih študentov. Ti se na študij prijavljajo na podlagi lestvic, ki razvrščajo šole. Lani sem v sklopu sprejemnih izpitov intervjuvala veliko prijavljenih. Številni so bili taki, ki so se vpisali na prvih pet šol na svetovni lestvici, med njimi na našo, in jim je bilo popolnoma vseeno, kakšen način učenja in dela imamo, ker so samo hoteli diplomati, ki bo v njihovi državi imela neki status (predvsem to velja za kitajske študente). Veliko je tudi takih, ki jih resnično zanima raziskovalni tip izobraževanja. Nekatere študente privlači tip risbe in se skušajo naučiti nekaterih specifičnih sposobnosti. Spet drugi bi po končanem študiju radi dobili delo v Londonu. Šola je zelo oblikovalsko usmerjena in znana predvsem po tem. Krajinska arhitektura je sicer vse bolj priljubljena zaradi globalnega zavedanja, da bomo morali spremeniti pristope k oblikovanju in izkoriščanju virov. Delati z naravo, z ekosistemi, za druga, nečloveška bitja, je vse bolj popularno, kar se mi zdi dobro za prihodnost. Večja ko je konkurenca, boljše stvari so bodo zgodile. Več ljudi, ko razmišlja o isti tematiki z različnih zornih kotov, in več ko je pristopov, več je možnosti za razvoj. Zato se mi ne zdi sporno, da o krajini razmišljajo tudi arhitekti. Sporno pa je, če brez okoljskega znanja in celostnega razumevanja prostora prevzemajo naš posel. Mislim, da imamo enakopraven prostor in glas za oblikovalsko »pogajalsko mizo«.

Kakšen je v primerjavi z Anglijo študij krajinske arhitekture pri nas?

Študij na Biotehniški fakulteti mi je dal veliko pomembnih znanj in zelo dobro podlago za nadaljnje izobraževanje v Angliji. Nadaljnji študij v tujini pa mi je dal širino razmišljanja, možnost neodvisnega dela, vrhunškega oblikovanja in raziskovanja. Študij, ki ga imamo mi tu, je magistrski, dvoletni program, prijavi pa se lahko kdorkoli. Imeli smo tudi

študente, ki imajo osnovno znanje iz poslovnih ved ali geografije. Toda znanja, ki smo ga mi pridobili v štirih, petih letih, ne moreš spraviti v dve leti in iz tega narediti trdnega temelja. Je pa res, da študenti, ki niso študirali oblikovanja ali krajinske arhitekture, pogosto veliko prožneje razmišljajo. Ker se je lani število študentov bistveno povečalo, so morali delo s študenti v studiu prevezeti tudi arhitekti. Hitro se je videlo, da številni ne razumejo naravnih sistemov, rastlin kot gradnika, ki se spreminja skozi sezono, skozi čas, ki raste. Večinoma nimajo take miselnosti. Krajinska arhitektura ima specifična, pomembna znanja, zaradi katerih lahko oblikujemo z živim materialom.

Kakšna sta družbena vloga in poslanstvo arhitekture in krajinske arhitekture?

Upam, da se ti dve stroki ne bosta združili, upam pa tudi, da se bosta začeli več pogovarjati in sodelovati, da bosta druga drugo bolj informirali. Ena ne more obstajati brez druge in upam, da bo ta povezanost vedno močnejša. V starih kulturah so v prostor posegali z občutkom in spoštovanjem, zahodne civilizacije pa so ta občutek izgubile. Narava bo preživela brez nas. Upam, da bomo stvari spremenili, preden bo prepozno, da nam bo uspelo začeti drugače gledati na krajino, naravne vire, biotsko raznovrstnost in pridobivanje energije. Smo le majhen delček v kontekstu zgodovine in časovne razsežnosti, vendar mozaik tvori ogromno delčkov, zato ima vsak, ki ima možnost vplivati na okolje, veliko odgovornost. Prepričana sem, da bo treba tudi pri oblikovanju krajine ubrati drugačne pristope. Ko bomo enkrat sedeli pri mizi, kjer bo potekal diskurz s širšim krogom, ne le z arhitekti, temveč tudi s sociologi, ekologi, strokovnjaki iz visoke tehnologije in drugimi specialisti, bo imela krajinska arhitektura pomembno povezovalno vlogo, saj se dotika vseh teh ved. Stvari moramo začeti spreminjati danes in nove generacije pripraviti na probleme, ki še ne obstajajo.

»V starih kulturah so v prostor posegali z občutkom, zahodne civilizacije pa so ta občutek izgubile. Narava bo preživela brez nas. Upam, da bomo stvari spremenili, preden bo prepozno, da nam bo uspelo začeti drugače gledati na krajino, podobno kot smo že začeli drugače gledati na pridobivanje energije.«